

הרב מיכאל הרשקוביץ שליט"א

ר"מ בישיבת מרכז הרב

## מעוברת שנתגיירה בנה אין צריך טבילה (יבמות עה, א)

א. בסוגיית יבמות (דף עה ע"א) הובא דינו של רבא שנכרית מעוברת שנתגיירה, בנה אין צריך טבילה לשם גרות כיון שהועילה לו טבילת אמו. ומסיקה הגמרא שם שאין הטעם משום שעובר ירך אמו, אלא מטעם דהיינו רביתה, שפירש רש"י: ולא חציצה היא.

בכתובות דף יא ע"א הובא דינו של רב הונא שגר קטן מטבילין אותו על דעת בית דין משום שזכות היא לו וזכין לאדם שלא בפניו. והתוספות הקשו לשיטתם שזכיה מטעם שליחות, כיצד מועילה גרות זו והרי אין שליחות לקטן, ועוד שהרי עתה עדיין עובד כוכבים הוא ואם כן אפילו שליחות מדרבנן אין לו. ותירץ הר"י שזכיה זו היא מדרבנן ואף שעדיין עובד כוכבים הוא מכל מקום הרי יבא לכלל שליחות, ועוד שכיון שבזכיה זו נעשה ישראל, הרי הוא כישאל גמור לענין זכיה זו. אלא שהקשו על כך שאם גרות זו מועילה רק מדרבנן, כיצד מתירים אותו בבת ישראל וקדושי קדושין<sup>1</sup>, והרי מן התורה עובד כוכבים הוא. ותירצו שסובר כדעת הסוברים שיש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בקום ועשה<sup>2</sup>. אלא שהוסיפו התוספות והקשו מדברי רבה בסוגיית סנהדרין סח ע"ב שדרש: "אם אין לאיש גואל, וכי יש לך אדם בישראל שאין לו גואל, אלא בגזל הגר הכתוב מדבר, ואמר רחמנא: איש, איש אתה צריך לחזור עליו אם יש לו גואלים ואם לאו, קטן אי אתה צריך לחזור עליו, בידוע שאין לו גואלים". ומוכח שיש גר קטן מדאורייתא. ותירצו התוספות שאת דברי סוגיית סנהדרין יש לפרש במעוברת שנתגיירה שבנה אין צריך טבילה כדברי רבא בסוגיית יבמות הנ"ל, וחשוב גר מן התורה.

אלא שרע"א בדרוש וחידוש הקשה על דבריהם. שהרי למסקנת הגמרא דינו של רבא הוא אף למ"ד עובר לאו ירך אמו ומטעם דהיינו רביתה, ולכן הועילה לו טבילת אמו. והקשה שעל פי זה חוזרת קושית התוספות למקומה שאם כן הטבילה הינה טבילת העובר וכיצד מועילה הגרות מטעם זכין, והרי אין שליחות לקטן. והבית יעקב ראה אף הוא קושי זה, ופירש משום כך שהלימוד שבסוגיית סנהדרין הוא אליבא דמ"ד עובר ירך אמו ולכן שייך הלימוד בנכרית מעוברת שנתגיירה שכן מכיון שהועילה טבילת האם לעובר מטעם שעובר ירך אמו, הועילה אף ללא דין זכיה. והסוברים שעובר לאו ירך אמו על כרחין אינם סוברים את הדרשה הנ"ל שבסוגיית סנהדרין.

אכן מדברי התוספות שלא פירשו כן בתירוצם נראה בפשטות שתירוצם לכל הדעות הוא, ועוד שבתוספות הרא"ש (הובאו דבריו גם בשמ"ק) מפורש בתירוץ זה

1. עיין פנ"י שם ודעת כהן למרן הרב זצ"ל סימנים קמז קמו.

2. עיין שם.

שהוא אליבא דמסקנת הגמרא שהטעם שהועילה לו טבילת אמו משום דהיינו רביתיה, והיינו אף למ"ד עובר לאו ירך אמו, ושלא כמו שפירש הבית יעקב, וחוזרת קושית רע"א למקומה.

ב. ביבמות מז ע"ב גבי סדר גרות נאמר: "קיבל, מלין אותו מיד. נשתיירו בו ציצין המעכבין את המילה חוזרים ומלין אותו שניה. נתרפא, מטבילין אותו מיד". ודייקו הראשונים שהמילה קודם טבילה בגרות. אלא שהקשו על כך מדין מעוברת שנתגיירה הנ"ל שמועילה טבילתה לבנה ואף שעדיין לא נימול שהרי עובר הוא. מחמת קושי זה הסיק הרמב"ן שאין מילה קודם טבילה בגרות מעכבת, ואף אם טבל ואחר כך מל הרי זה גר. ואולם ראשונים אחרים חלקו עליו בזה. יש מהם שגרסו משום כך בסוגית יבמות הנ"ל "בתה אינה צריכה טבילה", ואולם בן, לא תועיל לו טבילת אמו משום שעדיין לא נימול. ואחרים תירצו שבמעוברת שנתגיירה אין מילת הבן מעכבת שכן בשעת טבילה עדיין אינו ראוי ושייך במילה והרי הוא כאשה, כך סוברים התוספות, הריטב"א משם רבו והנימוקי יוסף משם הרא"ה. ואולם התוספות רי"ד תירץ בדרך אחרת וזו לשונו: "וראיתי מקשין ממה דאמרי' לקמן בפ' הערל נכרית מעוברת שנתגיירה בנה אין צריך טבילה, ופריך והא הוי תציצה, ומשני שאני עובר דהיינו רבותי, ומשמע דהא לאחר מהני טבילה מקמי מילה. ומתרצים דלאו דוקא נקט בנה אלא בבת מיירי. ונ"ל לתרץ דאפי' אי גרסינן בנה ל"ק. דהתם מיגו דסלקא טבילה לאמו סלקא נמי לו, ואינו חסר אלא מילה ככל בר ישראל, אבל לעולם גוי שטבל קודם מילה ולא כלום הוא" עכ"ד.

אכן דברי התוספות רי"ד צריכים לכאורה עיון, שהרי אף שהועילה לו טבילת אמו מכל מקום קודם מילה היא ולמה תועיל לגרותו. ונראה שסובר שבטבילה קודם מילה החסרון הוא במעשה הטבילה, ולפיכך במעוברת מכיון שטבילת אמו, שאין בה חסרון זה, מועילה אף לו, שוב אין הוא צריך טבילה. והיינו שלדעת תוספות רי"ד אף שעובר לאו ירך אמו מכל מקום פעולת הטבילה של האם מועילה אף לעובר. והנפ"מ אם אומרים עובר ירך אמו או לאו היא לענין חלות דין האם על העובר. וכגון גבי מחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע בולד טרפה, שר"א אומר לא יקרב לגבי מזבח ור"י אומר יקרב לגבי מזבח, שפירשה הגמרא בחולין דף נח ע"א שנחלקו בשעיברה ולבסוף נטרפה, ר"א סבר עובר ירך אמו ור"י סבר עובר לאו ירך אמו. והיינו שבזה מטעם שסובר ר"א שעובר ירך אמו חל דין האם על העובר, ולר"י הסובר שעובר לאו ירך אמו לא חל דין האם על העובר, ולכן יקרב לגבי מזבח. ויש לפרש שבסוגית יבמות דף עח סברה הגמרא בתחילה שמועילה טבילת האם לגרותו של העובר מטעם שחל דינה אף על עוברת משום שעובר ירך אמו, ודחתה הגמרא שהלכה זו של נכרית מעוברת שנתגיירה אף אם עובר לאו ירך אמו מטעם שהועילה פעולת טבילת האם אף לעובר מטעם דהיינו רביתיה.

ובדעת שיטות הראשונים החולקים על התוספות רי"ד יש להסתפק. אפשר שחולקים על היסוד שכתב שמועילה פעולת טבילת האם אף לעובר ובמקומו, ואולם אפשר שלעולם סוברים אף הם כיסוד זה שכתב, אלא שלדעתם דין מילה קודם טבילה בגירות אינו דין במעשה הטבילה אלא בסדר הגרות, ולכן סוברים שאף שתועיל טבילת האם לעובר מכל מקום יש פגם בסדר הגרות בכך שטבילתו

של העובר היתה קודם מילתו ולכן אינה מועילה, מה שאין כן לדעת התוספות רי"ד הסובר שבטבילה קודם מילה החסרון הוא במעשה הטבילה, ולכן לדעתו אין בזה חסרון שכן טבילת האם היא שהועילה לעובר.

הר"ן בחדושו על הרי"ף בחולין שם כתב שהלכה שעובר לאו ירך אמו שכן הלכה כרבי יהושע. אלא שהראה כמה הלכות שמהן נראה לכאורה שעובר להלכה ירך אמו. כגון זו בב"ק דף מז ע"א: "פרה שהזיקה גובה מולדה מאי טעמא גופה היא", וכן ההלכה שבסנהדרין דף פ ע"א: ולד הנוגחת אסור היא וולדה נגחו, ולד הנרבעת אסור היא וולדה נרבעו". וכן בגיטין דף כג ע"ב מצינו שאף שאין עבד ושפחה מקבלין גט חירות מיד רבם לעבד אחר, מכל מקום אם היתה עוברת זכתה לו לעובר משום דכגופה דמי. והר"ן הביא משם רבנו תם שתירץ שלעולם להלכה עובר לאו ירך אמו הוא, ומכל מקום פרה שהזיקה גובה מולדה משום שאף העובר מסייע בנזק, וזה גם הטעם שבדברי הגמרא בסנהדרין גבי איסור ולדות הנרבעת והנוגחת שהיא וולדה נרבעו היא וולדה נגחו. וגבי ההלכה שמקבלת גט חירות עובר עוברת תירץ שהטעם הוא משום דשייך בה ידה כידו. והיינו בפשטות שידה מועילה לו ועושה את פעולת הקנין בעבורו. נראה גם שיסוד תירוץ זה שלענין סוגית גיטין הוא כיסוד תירוץ גבי נוגחת ונרבעת, דהיינו שפעולת האם נעשית אף לעובר, ולכן היא וולדה נגחו היא וולדה נרבעו.

ובפשטות יסוד זה של רבנו תם הינו כעין יסודו של התוספות רי"ד הנ"ל, והיינו שמעשה האם מועיל לעובר, ואף שאין העובר ירך אמו.

לאור יסוד זה שבדברי תוספות רי"ד ורבנו תם, נראה לפרש אף את תירוץ התוספות ותוספות הרא"ש הנ"ל בסוגית גר קטן שבכתובות, ושוב לא תקשה קושית רע"א והבית יעקב. שכן על פי זה אף שעובר לאו ירך אמו, מכל מקום מועילה פעולת הטבילה והגרות של האם לעובר, שמשום ששייך בה ידה כידו, ואין צריכים לזכות לעובר עצמו משום שפעולת הטבילה והגרות של האם מועילה אף לו, ולכן מועילה היא מדאורייתא.